

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Benedek Márta:

A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése

Témavezető:

Dr. habil. Boda József

.....

Budapest, 2016.

BEVEZETÉS

Az elmúlt időszak kihívásának változásai napjainkban jelentős mértékben átalakulóban vannak, fokozottan hatást gyakorolva a kül- és biztonságpolitika alakítására, ami indokoltá teszi a változtatásokat a nemzetbiztonság szemléletrendszerében is. Térségünk – a Kárpát-Balkán régió – biztonságát a következő évtizedben is valószínűsíthetően nem elsősorban az országok közötti katonai egyensúlyhiányból adódó fenyegetések, hanem az egyes országok, régiók instabilitásából és egyensúlyvesztéséből származtatható belső vagy külső (politikai, társadalmi, gazdasági, etnikai, illetőleg vallási) kihívások, kockázatok, fenyegetések, válságok és konfliktusok befolyásolhatják. Ezek a biztonságra ható negatív tényezők elsősorban Közép- és Közel-Kelet országaiban, Délkelet-Európa, Nyugat-Eurázsia, valamint Észak- és Közép-Afrika térségében okoznak fenyegetettséget, folyamatosan létrejövő válságócokat, válságkörzeteket eredményeznek. Látványosan szemlélteti ezt – a teljesség igénye nélkül – az Iszlám Állam felemelkedése és térnyerése, az „arab tavaszhoz” köthető forradalmak, a grúz, a líbiai, a szíriai majd az orosz-ukrán és újabban a törökországi válság, illetőleg a Lehman Brothers csődje után kialakult 2008-as pénzügyi világválság, valamint a fukusimai katasztrófa. *„A túlcserélési hatásuk (spill-over), fertőzőképességük, az államkudarcc jelensége tulajdonképpen mind-mind ezt a jelenséget írják körül. Azaz, igen gyakran e konfliktusok egész régiókat destabilizálnak, sőt globális veszélyek, így járványok, terrorizmus, menekültáradatok kiindulópontjaivá válhatnak.”*¹ A helyi konfliktusok több dimenzióban: hatalmi, gazdasági érdekek mentén, nacionalizmusok fellángolása során, etnika, vallási, nemzeti kisebbségek között, vagy elhúzódó polgárháborúk formájában jelentkezhettek. Friedmann Viktor megfogalmazása szerint: *”A kortárs konfliktusok jellemzően regionális jelleget öltenek, a nemzetközi árnyékgazdaság globális erőforrásaiból merítenek erőt és egyúttal tárgyai a humanitárius beavatkozásokról folytatott vitáknak.”*² Következésképpen a konfliktusok jelentős része napjainkban is bizonyos földrajzi régiókhoz kötődik. Mibenlétük megértéséhez elengedhetetlen a regionális összefüggések felismerése, melyet a regionális konfliktus-komplexumok fogalmában foglalt össze Peter Wallensteen és Margareta Sollenberg. A konfliktusok csak a szomszédos események, összefüggések figyelembevételével értelmezhetők a maguk teljességében. Egyes

---

¹ FRIEDMANN Viktor: *A konfliktuskezelés új terei – Az államon belüli konfliktusok regionális, inter- és transznacionális dimenziói.* In: Kül-Világ, 2007. IV. évf. 3-4. sz. 76.old.

<http://kul-vilag.freeweb.hu/2007/0304/friedmann.pdf> (Letöltve: 2016.01.16.)

² FRIEDMANN: i.m. 98.old.

szereplőiket, valamint magukat a folyamatokat nem lehet a határok közé szorítva értelmezni, mivel a konfliktusok szereplőinek többsége határokon átnyúló tevékenységet folytat.³

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

Napjaink kül- és biztonságpolitikai eseményei arra engednek következtetni, hogy az atlanti erőter által uralt egypólusú világ után egy többpólusú világ határán állunk, mely időszak a tárgyalt időintervallumban még angolszász jellegű marad. Kérdésként vetődik fel, hogy a nemzetközi teret uraló magatartásformában milyen erők dominálnak majd középtávon, azaz 2030-ig? A kialakuló új világszintű térszerveződés, amely jó látható módon az eurázsiai erőter irányába tolódik el, képes lesz-e a napjainkban megoldatlan nemzetközi kérdéseket, amelyeket a világ alapjaiban megoldani idáig is képtelen volt kezelni?

A változó nemzetközi rendszer keretei között az új típusú fenyegetések komplexitásuk okán kiszélesedhetnek. Amennyiben a folyamatok eszkalálódnak, nagyobb területeket is destabilizálhatnak gazdasági, politikai, információs, szociológiai *vagy akár katonai vonatkozásban is, melyhez további felerősödő negatív társadalmi* jelenségek is kapcsolódhatnak. Európában a demográfiai hanyatlás, a pénzügyi válság, a jóléti rendszerek gyengülése és főleg a fiatalok körében mutatkozó munkanélküliség, illetve a migrációs nyomás kezelésének rossz hatékonysága megrendítette a lakosság hitét az állam válságkezelő képességeibe. Láthatóvá vált, hogy a régi viszonyrendszerek nem hoztak megoldást, jelenleg újak nem alakultak ki, így felvetődik a kérdés, milyen új lehetőségek vannak az egész kontinens, így Közép-Európa és benne a Kárpát-Balkán régió számára, ezen kihívások kezelésére?

Véleményem szerint új együttműködési formák kialakítására van szükség, melyben a partnerség, a közös megoldások keresése és alkalmazásuk válik hangsúlyossá. Ezért a dolgozat témájához igazítottan, a nemzetbiztonsági szféra kapcsán arra keresem a választ, hogy az új típusú biztonsági kihívások kezelése hatékonyabbá válhat-e regionális együttműködési keretben, mit jelenleg, nemzeti szinten kezelve?

A fentieket figyelembe véve a disszertáció célja, hogy bemutassa és elemezze napjaink átalakuló biztonsági helyzetét az új típusú fenyegetések kapcsán, illetve ezek kezelésére módszertani szempontból regionális szintű együttműködési formát ajánljon.

---

³ WALLENSTEEN, Peter – SOLLENBERG, Margareta: *Armed Conflict and Regional Conflict Complexes, 1989-97*. In: *Journal of Peace Research*, vol 35, nold. 5, 1998. 621-634.old.
https://www.jstor.org/stable/425702?seq=1#page_scan_tab_contents (Letöltve: 2016.05.25.)

KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

Dolgozatomban elemzem a Kárpát-Balkán régióban elhelyezkedő négy ország kül- és biztonságpolitikájának (a nemzeti biztonság mellett főleg a nemzetbiztonság) stratégiaváltást kikényszerítő körülményeit, illetve vizsgálom az érvényesülő tendenciák hatás-mechanizmusát. A kérdés aktualitását a kül- és biztonságpolitikai, illetve a nemzetbiztonsági politika átalakítása adja, mivel 2015-16-ra az európai migrációs válság kapcsán teljesen új helyzet alakult ki. Ennek köszönhetően elkerülhetetlen a jövőben, hogy körvonalazódjon egy kialakult helyzethez igazodó stratégiai rendszer belső tartalmát jellemző leírás, mely megteremti a gyakorlati megoldás alapjait is.

Tanulmányomban e kiindulópont alapján, az összefüggéseket áttekintve, a kutatási célok kitűzése érdekében következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. Feltételezem, hogy a külpolitikai gondolkodás és az ebből következő, konkrét cselekvésekben megnyilvánuló politikai lépések, napjaink kihívásainak összetettsége okán, új célt és feladatrendszert határoztak meg a nemzetbiztonsági szféra számára. Azt gondolom, hogy ennek központi eleme a tervezett, irányított információs és prognosztikus tevékenység, melynek célja új jelenségek feltárása, kutatása, elemzése a megszerzett információk által, továbbá a politikai döntéshozók figyelmének, az aktualitásokon túlmutatva új jelenségekre/irányelvekre és feladatokra történő irányítása.
2. Egy ország külpolitikájának, diplomáciai kapcsolatainak egyik legfontosabb támasza és kiegészítője a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Feltételezem tehát, hogy a nemzetközi érdekviszonyokban bekövetkezett változások és a kihívások komplexebbé válása miatt a nemzetbiztonsági tevékenység kiszélesedett és olyan új komponensei játszanak egyre meghatározóbb szerepet, mint a tapasztalatszerzés, az érdekérvényesítő képesség tartós növelése és a partneri együttműködés.
3. A dolgozat középpontjában tematikai szempontból a nemzetbiztonsági szférára ható új kihívások komplexuma áll, amely feltevésem szerint paradigmaváltáshoz vezetett napjaink kül- és biztonságpolitikájában, így a kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatok meghatározásában is.

KUTATÁSI CÉLOK

Értekezésemben a nemzetbiztonsági szféra azon kérdéseit kívánom feltárni, melyek közvetlenül kapcsolódnak a XXI. század tízes éveinek hazánkban, régióinkban, illetve

Európában jelentkező kül- és biztonságpolitikai kihívásokhoz és kockázatokhoz. Ennek érdekében a kutatásom a következő eredmények elérését célozza meg:

1. Felvázolni és elemezni *a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat*, mivel a XXI. század jelenlegi szakaszában a hatalmi viszonyok átalakulásával *kell számolni*. Ezen változásokhoz kapcsolódva középtávon, azaz 2030-ig megvizsgálni a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet lehetséges változását, illetve megfogalmazni azokat a kül- és biztonságpolitikai összefüggéseket, melyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak, vagyis közvetve befolyásolhatják a nemzetbiztonsági szférára vonatkozó politikai szintű döntéseket.
2. Feltárni és bemutatni napjaink azon változásait, trendjeit és folyamatait, melyek hatásai közvetve és közvetlenül is érintik a nemzetbiztonsági szférát.
3. Kutatni és elemezni a magyar, a szlovák, az osztrák és a horvát nemzetbiztonsági rendszert. Kutatni, elemezni, összehasonlítani a magyar, a szlovák, az osztrák és a horvát nemzetbiztonság rendszert a jövőbeni differenciált, hatékony együttműködés érdekében.
4. Megvizsgálni a stratégiai kultúra nemzetbiztonsági elemeit és prioritásait mind a négy ország tekintetében.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A téma áttekintésekor a feltáró módszert alkalmaztam, így nagyszámú magyar és idegen nyelvű dokumentumot, jogszabályt tanulmányoztam, dolgoztam fel és elemeztem, a nemzetbiztonsági szféra teoretizálását illetően, valamint az összefüggések megállapításának érdekében.

Alapkutatásom során az általános kutatási módszerek közül az analízist és az összehasonlító elemzést alkalmaztam, amely segítségemre volt a külpolitika, a biztonságpolitika és a nemzetbiztonság törvényszerűségeinek és kölcsönös *összefüggéseinek feltárásában*. Értekezésemben alapvetően a következtető logikájú kutatási stratégiát követtem, vagyis a már kidolgozott elméletekből, általános szabályból, tételből kiindulva lépésről lépésre kíséreltem meg a konkrét jelenségek magyarázatát.

A dolgozat harmadik és negyedik fejezetének módszertani megközelítése az empirikus társadalomtudományi kutatás egyik széles körben alkalmazott eljárására, az összehasonlító módszer esetközpontú megközelítésének tradíciójára kíván építeni, amely az Adam Przeworski – Henry Teune⁴ és Charles C. Ragin fogalmi értelmezését tekinti kiindulási alapnak, ami által

---

⁴ PRZEWORSKI, Adam – TEUNE, Henry: *The logic of comparative social inquiry*. New York: John Wiley and Sons, Inc. 1970. 31-46.old. http://online.sfsu.edu/sguo/Renmin/June1_logic/The%20Logic%20Prezowski.pdf (Letöltve: 2016.05.26)

a „jelenség minden releváns példája számba vehető, így összességében az összehasonlító módszer a statisztikai eszközöknél alkalmasabb a történeti egyediség megragadására.”⁵ A „leginkább hasonló rendszerek” módszerének nevezett eljárás alapján kutatásom a már említett négy országra koncentrált, melyekkel kapcsolatban a hasonlóság kritériuma a földrajzi közelség, a közös történelem és kultúra, továbbá a gazdasági, társadalmi és politikai berendezkedés alapján teljesül, elemző-értékelő jelleget adva a dolgozatnak.

Kutatásom ideje alatt konferenciákon, konzultációkon és előadásokon vettem részt, melyek hozzájárultak a téma kidolgozásához. Eredményeimet, álláspontomat és javaslataimat a kutatás időtartama alatt több ízben tanulmányok formájában, valamint országos pályázatokon összegeztem és jelenítettem meg.

A TÉMÁBAN RELEVÁNS SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A jelentős mennyiségű primer és szekunder idegen nyelvű irodalom áttanulmányozott és feldolgozott forrásainak legtágabb körét a nemzetközi stratégiai dokumentumok, a kormányzati dokumentumok és állásfoglalások, a külpolitikai évkönyvek és jogszabályok jelentették. A nemzetközi adatforrások közül a Központi Hírszerző Ügynökség (*Central Intelligence Agency: CIA*), a Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézete (*International Institute for Strategic Studies: IISS*), az EUROSTAT, a Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (*Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO*), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD*) érdemel említést, illetve hazai források közül a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), melyekből megbízható és naprakész adatokhoz jutottam. A dolgozatom során hasonló jelentőséget kapott az említett országok nemzetbiztonsági szervei által kiadott évkönyvek adattartalma. A másodlagos irodalom jelentős részét a hadtudomány, a kül- és biztonságpolitika és a stratégiaalkotás témakörét felölelő nyomtatott és az internetes források alkották, melyekben monográfiák, tanulmánykötetek, periodikák, illetve sajtóanyagok is megtalálhatók. A felhasznált irodalom további részét képezték az egyetemi jegyzetek, szakdolgozatok és doktori disszertációk, valamint a témával kapcsolatos tudományos fórumon elhangzott előadások, továbbá konzultációk.

Külön hangsúlyt fektettem az angol nyelvű szakirodalmon túlmutatva – hiánypótlásként – a szlovák, cseh, horvát és német nyelvű publikációk megjelenítésére, illetve a stratégiai

---

⁵ RAGIN, Charles. C.: *The comparative method: moving beyond qualitative and quantitative strategies*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1989. 15-16.old.

dokumentumok, állásfoglalások, törvények eredeti nyelvből való idézésére. A fordításokat magam készítettem.

A KUTATÁS IDŐTARTAMA

A kutatás időbeli hatálya napjaink eseményeire koncentrál, azonban a négy ország nemzetbiztonsági nézetrendszerét és stratégiai kultúrájának nemzetbiztonsági elemét bemutató fejezet a téma átláthatósága okán 1990-től tárgyalja az eseményeket. A kutatómunkát 2016. július 31-én zártam le, így az értekezés az ezt megelőző események feldolgozásán, elemzésén és értékelésén alapul.

AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Értekezésem a bevezetés után négy tartalmi fejezetet tartalmaz, melyek végén összegezem a kutatómunka eredményeit, illetve részkövetkeztetéseket fogalmazok meg.

Az **első fejezetben** a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat mutatom be, amelyekkel véleményem szerint középtávon, azaz 2030-ig számolni lehet. Ezen irányzatok a jövőkutatás elméleti-módszertani alapjainak továbbfejlesztésén, a komplex társadalmi-gazdasági előrejelzés elméleti és gyakorlati ismeretrendszerének felhasználásán alapulnak. A fejezet első részében egy új világrend születésének küszöbén különböző elméletek ütköztetésével keresem a választ arra a kérdésre, hogy hogyan néz majd ki a dolgozatban tárgyalni kívánt időszak világhatalmi rendjének szerkezete, amelyhez kutatásomban hazánkban még nem, vagy kevésbé publikált nézeteket is felhasználtam (Ven Csia-pao, Parag Khanna, Milan Zelený, Frankfurti Békekutató Intézet). A fejezet második része ezen elméletek pragmatikus összegzését tartalmazza, melynek alapjául a geopolitika megújult, XXI. századi nézetrendszerét választottam, amit Magyarországon olyan jelentős kutatók képviselnek, mint többek között Gazdag Ferenc, Bernek Ágnes, Bayer József, Szilágyi István, Botz László, Ablaka Gergely, vagy Szunomár Ágnes. Ez alapján vizsgáltam meg a nemzetközi élet hét legjelentősebb szereplőjét és felvázoltam azokat a kül- és biztonságpolitikai összefüggéseket, amelyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak.

Globális kihatású társadalmi-politikai változások zajlottak és zajlanak a világban, amelyek átrajzolták a világ stratégiai térképét és újrafogalmazzák Európa és regionális környezetünk geopolitikai folyamatait és biztonsági kihívásait. A **második fejezet** két tematikai egységet tartalmaz. Az elsőben a kihívások „tárháza” kerül bemutatásra, vagyis a napjainkban megjelenő és középtávon ható, a nemzetbiztonsági feladatellátás szempontjából releváns

súlypontokat határoztam meg, eltérve a gyakran használt globális-regionális-lokális meghatározástól, illetve a Nemzeti Biztonsági Stratégiában alkalmazott „kemény kihívásoktól a puha kihívásokig” rendszertől. Az általam felállított értékelési rendszer egy problémaközpontú modellen alapul, amelyben az összefüggések dominanciája érvényesül úgy, hogy egyúttal az ország specifikus tendenciák is bemutatásra kerülnek. A fejezet második része az Európát közvetlenül érintő destabilizáló folyamatokat mutatja be, melyek egy része Európát belülről feszíti szét, másik része a nemzetközi környezetből érkezik déli, illetve keleti irányból, fenyegetve a biztonságot. A tárgyalt régiók egyes államai a megkésett államiság, a nemzeti önmeghatározás problémáival küzdenek, másokban a politikai, a vallási és területi megosztottság a mélypontra jutott, az állam működésének hatékonysági szintje alacsony, az államszervezet a szétesés szélén áll. Ezen problémák hatóköre nem korlátozódik a lokális térre, ami 2001. szeptember 11-e után vált nyilvánvalóvá, hiszen ezek az államok nem pusztán önmagukra és a térségeik számára jelentenek óriási kihívást, hanem a nemzetközi közösség egészére is.

Mindez a nemzetbiztonsági szférára olyan újszerű feladatokat ró, amelyekkel korábban nem találkozott. Ez együtt jár a „titkosszolgálati” képességek fejlesztésének igényével, melyre javaslatom szerint a négy ország együttműködésének szintje lehet alkalmas, ami egyben új alapot képezhet az elemzett országok egymáshoz való viszonyában, úgy, hogy ezen kihívások kezelésére egy ütőképes regionális szövetség alakuljon, mivel ellenük nemzeti szinten fellépni lehetetlen. Hiszen *„minden nemzeti törekvés ellenére is sikerre csak akkor lehet számítani, ha létezik egy szűk, bizalmon alapuló nemzetközi együttműködés”*⁶, mely lényegesen szűkebb körű, mint a Berni Klub (BC), vagy a Közép-Európai Konferencia (Middle European Conference – MEC)⁷, valamint a NATO Különleges Bizottsága⁸ – melynek Ausztria nem tagja – nem vitatva ezen formációk jelentőségét, ugyanakkor túlmutatva a kétoldalú együttműködés korlátain. Ehhez azonban szükséges megismerni az említett országok nemzetbiztonsági struktúrái és a bennük végbement változásokat, amit a **harmadik fejezetben** mutatok be. Nézetem szerint

---

⁶ KIS-BENEDEK József: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. In: *Hadtudomány*, 2013. XXIII. évf. 1-2. sz. 101. old. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhht.pdf (Letöltve: 2016.04.14.)

⁷ A Berni Klub (BC) napjainkban a 28 EU-tagország, valamint Norvégia és Svájc tagja. A Közép-Európai Konferencia (Middle European Conference- MEC) 2008-as adatok szerint 24 ország 34 szolgálatát ölelte fel. Unionpedia: *Berner Club*. http://de.unionpedia.org/i/Berner_Club (Letöltve: 2016.04.24.)

⁸ A NATO Különleges Bizottsága a Szövetség legrégebbi hírszerzői együttműködést biztosító szervezete. Az Észak- Atlanti Tanács (NAC) 1952. december 3-án hozta létre, a tagállamok biztonsági szolgálatainak vezetőiből áll, illetve a nemzeteket az a vezető képviseli, akit a Hírszerző Közösség megbízott ezzel a feladattal. A Bizottság kémkedés, terrorizmus és egyéb, nem katonai természetű fenyegetések témakörben tesz javaslatot a NAC-nek.

KIS-BENEDEK József: i.m. 109-110.old.

ugyanis a stratégia kultúra egy olyan referencifogalom, „*mely kezelhetővé teszi a nemzeti biztonság- és védelempolitikai döntések mögött álló tágabb összefüggések vizsgálatát, a motivációk és jellegzetességek feltárását*”,⁹ így az együttműködés tükrében képes egy történelmi, társadalmi, politikai fejlődés mentén kialakult érték alapú kapcsolat összefüggéseinek megvilágítására. Ezen problémakör vizsgálatára felállítottam egy elméleti keretet, mely szemléletesen bemutatja az elemzett országok kapcsán az elmúlt negyedszázad változó biztonságpolitikai környezetét, az ennek hatására átalakuló kül- és biztonságpolitikai prioritásokat, a jelentkező kihívásokhoz igazodva, és ezek hatásait a nemzetbiztonsági szférára. Így nézetem szerint e fejezet választ ad a stratégia, a külpolitika és a nemzetbiztonság összefüggésrendszerére, s egyben kijelöli a nemzetbiztonsági szféra cselekvési területeit is.

E célkitűzés megjelenítésének alapjául az elemzett országok nemzetbiztonsági rendszerének összehasonlítása szolgál, melyet a disszertáció **negyedik fejezete** tartalmaz. Az összevetés a 2016. júliusi állapotot tükrözi, mivel ekkor került a 1995. évi CXXV. törvény módosításával – a Kárpát-Balkán régió legújabb nemzetbiztonsági szolgálataként – a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK) létrehozására. A fejezet alapja a szolgálatokra vonatkozó, hatályos jogszabályok gyűjteménye, valamint a szolgálatok honlapján található információk, illetve a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok esetében kiadott évkönyvek, kivéve a magyar rendszert.

A vizsgálati rendszer központi eleme 13 tételből áll, amely nézetem szerint képes egy átfogó, minőségi kép felvázolására az azonosságok, a hasonlóságok, a párhuzamosságok és különbségek feltárásával. Az összehasonlítás során figyelemmel azon tézisre, amely szerint az csak akkor lehet eredményes, ha jellegükénél és funkcióiknál fogva összehasonlítható ismerettárgyra irányul, jól elkülöníthető a polgári, illetve katonai szolgálatok rendszere. A fejezet 5 ábrája reményeim szerint elősegíti az azonosságok és különbségek átlátását, amely jó alapot képezhet a közös platform kialakítására az új típusú biztonsági kihívások kezelése kapcsán. Ennek érdekében speciális képességekkel bíró, a kihívásokra és a fenyegetésekre rugalmasan reagálni tudó, a megújulásra alkalmas, az információs társadalom igényeinek eleget tevő, kutatás-fejlesztés terén innovatív, hatékony nemzetbiztonsági szervezetekre van szükség.

---

⁹ VARGA Miklós: *Egy közös uniós stratégiai kultúra kilátásai – elméleti megfontolások és gyakorlati akadályok*. In: *Külügyi Szemle*, 2012. XI. évf.3. szám.101.old.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZESÍTÉSE

A kutatási cél elérése érdekében, értekezésem elkészítésében abból a tényből indultam ki, hogy a korábban kialakított biztonsági mechanizmusok nem garantáltak megoldást a biztonsági szempontból alapvetően megváltozott helyzetre, mivel Európa közvetlen környezetében olyan válságövezetek alakultak ki, amelyekből áramló hatások kezelése nem hatékony. Európán a nyomás egyre nő, a közös megoldásokra hozott döntések eredményei korlátozottak, a tagállamok között a szakadékok mélyülnek. A megfelelő biztonság kialakításának reakcióideje lassú és nehézkes. Az Európai Uniónak (EU) a helyzetek sikeres kezeléséhez reformokra van szüksége, mivel a korábban kidolgozott módszerek és mechanizmusok nem kínálnak megoldást. Napjainkban a kialakult új helyzetből kell kiindulni, melyben a válság tünetek, a hatásmechanizmusok és az eszkalációs folyamatok másként jelentkeznek.

Ehhez szükséges megismerni a globális-regionális viszonytendeket, mint a hosszú távú fejlődés külső kereteit, melyek napjainkban átalakulóban vannak. *Az első fejezetben felvázoltam a nemzetközi helyzet terén kirajzolódó legfontosabb fejlődési irányokat, amelyekkel véleményem szerint számolni kell.* A világrend-elméletek kapcsán szükségesnek tartottam a globalizáció és a szuverenitás problematikájának bemutatását. Az elméleti szempontok közül, túlmutatva napjaink mainstream irányzatain, kutatásomban Magyarországon még nem publikált munkákat is használtam.

Geopolitikai összefüggésben megvizsgáltam a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet lehetséges változását 2030-ig bezárólag, illetve megfogalmaztam azokat a kül- és biztonságpolitikai összefüggéseket, amelyek nemzetbiztonsági következményekkel is járhatnak.

Dolgozatom második fejezetében a nemzetbiztonsági szolgálatok előtt álló feladatrendszer változásait tártam fel és mutattam be, különös tekintettel a kül- és biztonságpolitikára ható tényezőkre. *Elemeztem és értékeltem azokat a jellemzőket, amelyek kimutatható változást hoznak a nemzetbiztonsági tevékenységben, feladatokban, eszközökben vagy módszerekben.*

Feltártam és bemutattam azokat a destabilizáló folyamatokat és góccokat, amelyek mentén kialakulnak és kialakulhatnak a konfliktusokhoz vezető válságok, rámutatva arra a tényre, hogy térségünk ezek „metszéspontjában” helyezkedik el. A horizontális kiterjedésen túl, mely alapján vázoltam a déli és a keleti irányból ható fenyegetéseket, rámutattam a limesen belüli vertikális elmozdulások kül- és biztonságpolitikai következményeire.

Megállapítottam, hogy a Kárpát-Balkán régió elemzett államaiban fokozottan számolni kell a megjelenített kihívásokkal, mivel geopolitikai elhelyezkedésük okán az Európába vezető tranzit útvonalak egyik kapuját (nyugat-balkáni útvonal) alkotják.

A harmadik fejezetben ezen elméleti vonal folytatásaként kijelöltem a vizsgálat keretét, amelyet Magyarországra és további három szomszédjára, Szlovákiára, Ausztriára és Horvátországra szűkítettem, kiemelve a geopolitikai elhelyezkedésükből fakadó érdekazonosságuk fontosságát a napjainkban érezhetővé váltó biztonsági környezet romlása okán. Ez szolgált alapjául a kül- és biztonságpolitika kihívásainak változásaihoz igazodó nemzetbiztonsági rendszerek fejlődéstörténeti bemutatására, illetve a négy ország nemzetbiztonsági szférájának elemzésére.

A dolgozat negyedik fejezete az elemzett országok nemzetbiztonsági rendszerének összehasonlítására szolgál. Az alapkutatás eredményeként kidolgoztam a nemzetbiztonsági szolgálatok összehasonlításának komplex módszerét, mely eljárással fel lehet tárni az ország specifikus sajátosságokat, ugyanakkor be lehet mutatni azon hasonlóságokat és kapcsolódási pontokat, melyek lehetővé teszik az együttműködést

Összegezve, éltem azzal a feltételezéssel, miszerint a közös geopolitikai helyzet alapján a kihívások is hasonló intenzitással érik ezen országokat, valamint „kis ország státusz” szorosabb és intenzívebb kötődést hozhat létre, mintha az együttműködések tagjai között markáns különbség van.

HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

Ebből kiindulva a kutatásom elindításakor meghatározott hipotézisek igazolása kapcsán a következő megállapításokat teszem meg.

1. Feltételezem, hogy a külpolitikai gondolkodás és az ebből következő, konkrét cselekvésekben megnyilvánuló politikai lépések, napjaink kihívásainak összetettsége okán, új célt és feladatrendszert határoztak meg a nemzetbiztonsági szféra számára. Azt gondolom, hogy ennek központi eleme a tervezett, irányított információs és prognosztikus tevékenység, melynek célja új jelenségek feltárása, kutatása, elemzése a megszerzett információk által, továbbá a politikai döntéshozók figyelmének, az *aktualitásokon túlmutatva új jelenségekre/irányelvekre és feladatokra történő irányítása.*

A világpolitika és a nagyhatalmak helyzete megváltozni látszik. Napjaink gyorsan változó és átalakuló kihívásai, melyek a nemzetközi környezetből érkeznek a külpolitikára is többletfeladatot raknak. A külpolitika maga ugyanakkor napjainkban konvergál a

biztonságpolitikához, a belpolitikához, a fejlesztéspolitikához és a gazdaságpolitikához. A korábban megfogalmazott külpolitika „szavatossága” lejárt, mely változás Magyarország és az elemzett többi három ország esetén is kimutatható és igazolható. Új megfogalmazása, értelmezése válik szükségessé, mely hatással van a nemzetbiztonsági szféra tevékenységére is, mivel így az ország biztonságán túl a kormányzati hatékonyság, az ország nemzetközi pozíciójának növelése, politikai, gazdasági és diplomáciai szinten is, céljává válik, még komplexebbé éve feladatkörét. Ezáltal a nemzetbiztonsági tevékenység még hatékonyabb nyílt és titkos információgyűjtést, az információs csatornák bővítését, illetve a megszerzett információk minőségi elemzését, célirányos és gyors felhasználását igényli.

A hipotézisben megfogalmazott állítást igazoltnak tekintem.

2. *Egy ország külpolitikájának, diplomáciai kapcsolatainak egyik legfontosabb támasza és kiegészítője a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Feltételezem tehát, hogy a nemzetközi érdekviszonyokban bekövetkezett változások és a kihívások komplexebbé válása miatt a nemzetbiztonsági tevékenység kiszélesedett és olyan új komponensei játszanak egyre meghatározóbb szerepet, mint a tapasztalatszerzés, az érdekérvényesítő képesség tartós növelése és a partneri együttműködés.*

Ehhez, mint dolgozatomban bizonyítottam, szakmai értelmű fellépésre van szükség, melynek alapja egy olyan rendszerezett döntés-előkészítő mechanizmus, ami rendelkezik az információszerzés, -feldolgozás és -hasznosítás politikai, biztonságpolitikai, gazdasági, pénzügyi és tudományos komplexitásával. Ennek alapját egy információ megosztáson alapuló együttműködési rendszer képezné, mely bemutatására módszertani szempontból négy országot választottam ki. Ennek bemutatására módszertani szempontból négy országot választottam – Magyarország, Szlovákia, Ausztria, Horvátország – melyek közös történelmi múlttal rendelkeznek az Osztrák-Magyar Monarchia egykori országaiként, hasonló kulturális-civilizációs háttérrel bírnak, földrajzi elhelyezkedésük a közép-európai régió belül szomszédos. Gazdasági-politikai fejlődési modelljük a kétpólusú világrend idején lényegesen eltért egymástól, a szocialista rezsim bukása után azonban újra a közös értékrend dominál. A kiválasztás fontos eleme volt továbbá a térség országait jellemző külpolitikai profil párhuzam (az EU bővítése, Nyugat-Balkán, Keleti Partnerség) is. Legfontosabb tényezőként azonban a napjainkban jelentkező kihívások okán egyre intenzívebbé váló regionális érdekazonosság áll, mely összekapcsolja, közvetíti a társadalmak közötti kölcsönhatásokat. Ezen érdekazonosságban a szükséglet-kielégítés – a biztonság megtartása – eszközeit képező cselekvési lehetőségek kapcsolódnak össze a felek között, mivel „*e középpontját veszített*

világban a régiók, mint összetett hatalmi, együttműködési és identitási hálózatok kulcsfontosságú kormányzási térként szolgálnak.”¹⁰

Az általam vázolt együttműködési rendszer szinergiák tekintetében a 2012-ben létrejött Benelux védelmi együttműködéshez, vagy az Északi Védelmi Együttműködéshez (Nordic Defense Cooperation NORDEFKO) hasonlít, melyben közel azonos súlyú országok képesek érdekeik egyeztetésére, közös platform kialakítására és aktív együttműködésre, akár műveleti területen is, felismerve azt a tényt, hogy összefogás által nő a politikai és a gazdasági súlyuk, és így a nagyobbak kevésbé tudják akarataikat rájuk erőltetni. Nem elhanyagolható továbbá az a tényező, hogy a közös képességek kialakításával jelentős költségmegtakarítás érhető el.

Struktúráját tekintve egy olyan együttműködési módról van szó, mely nem rendelkezik saját külön intézményi struktúrával, decentralizált felépítésű, melyet a nemzeti szakértők által irányított koordinációs mechanizmusok működtetnek.

Az összefogás ezen iránya azonban nagyon érzékeny területet érint, hiszen a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége az állami szuverenitás egyik legfontosabb eleme. Minden tagország őrzi az általa megszerzett információkat, saját informátorait, információszerző eszközeit, metódusait, melyet tovább erősítenek a Lisszaboni Szerződésben megfogalmazott elvek, melyek értelmében nemzeti hatáskörbe tartozik a hírszerzés és komplex értelemben a nemzetbiztonsági tevékenység is. Ezzel szemben a tudományos kutatásomban megfogalmazott ajánlás értelmében a geopolitikai és geostratégiai elhelyezkedésből adódó kihívásokra adandó válaszok közös keresése vetíti előre az együttműködés tartós és hatékony rendszerének megteremtését, melyet pragmatikusan és eredményorientáltan kell megvalósítani, hogy hatékonyan segítse elő a térség kohézióját, illetve képviselje a Kárpát-Balkán régió érdekeit a szövetségi viszonyrendszerekben. Ez alapján a hipotézisben megfogalmazott állítás bizonyítást nyert.

3. A dolgozat középpontjában tematikai szempontból a nemzetbiztonsági szférára ható új kihívások komplexuma áll, amely feltevésem szerint paradigmaváltáshoz vezetett napjaink kül- és biztonságpolitikájában, így a kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatok meghatározásában is.

Európa és benne Magyarország geopolitikai folyamatai a XXI. század tízes éveinek közepére alapvetően megváltoztak, amely újrafogalmazta a regionális környezetünk biztonsági kihívásait, melyek vizsgálatához felállítottam egy általánosan használható szempontrendszert.

---

¹⁰ Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan*, 2016. 26. old. https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_hu.pdf (Letöltve 2016.07.30.)

Ezzel kapcsolatban rávilágítottam arra a tényre, hogy ezen új kihívások kezelése egy új értelmezési keretben, mégpedig a regionális együttműködés rendszerébe illesztve lehet képes hatékonyan kezelni a problémákat. Ez alapján felvázoltam az együttműködés keretrendszerét, melyben központi elemként egyrészt a rendszerek vizsgálatára fókuszáltam a stratégiai kultúra nemzetbiztonsági elemének kiválasztásával, másrészt az általam felvázolt szempontrendszer alapján a négy ország nemzetbiztonsági rendszerének azonosságait, illetve különbségeit jelenítettem meg. Ennek értelmében a hipotézisben felvetett állítást igazoltnak vélem.

Értekezésemben ennek megfelelően egy átfogó kép kialakítására törekszem a nemzetbiztonsági szférára ható kihívás-komplexum bemutatása által. Ennek értelmében sem a hírszerzés, sem az elhárítás témáit érintő konkrét feladatok nem kerülnek elválasztásra.

TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Igazoltam a XXI. század elejének kül- és biztonságpolitikai paradigmaváltását. Az új kihívások új feladatainak meghatározására egy problémaközpontú modellel feltártam nemzetbiztonsági feladatellátás szempontjából releváns súlypontokat.
2. Kidolgoztam a nemzetbiztonsági szolgálatok összehasonlításának komplex módszerét, mely eljárással fel lehet tárni az ország specifikus sajátosságokat, ugyanakkor be lehet mutatni a hasonlóságokat és kapcsolódási pontokat.
3. Bemutattam a nemzetbiztonsági szférára alkalmazható stratégiai kultúra elméletrendszerét. Ezt továbbfejlesztve a kül- és biztonságpolitika változásaihoz kapcsolódva cikluselméletben jelenítettem meg a nemzetbiztonsági szférát ért hatásokat.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK LEHETSÉGES FELHASZNÁLÁSI TERÜLETEI – AJÁNLÁSOK

1. Napjaink kül- és biztonságpolitikai kihívásai elérték azt a kritikus pontot, ahol tovább kell gondolni az ellenük való fellépés elméleti és ebből következő gyakorlati perspektíváit. Ez az új helyzet kikényszeríti – a bemutatott meghatározó biztonság- és védelempolitikai kihívások kapcsán – kezelésük stratégiai szintű megújítását, valamint a nemzetbiztonsági szféra feladatellátásának korszerűsítését, amely munkához a disszertáció támpontként szolgálhat a döntéshozók, illetve az abban tevékenykedők számára.
2. Jóllehet a 2012-ben kiadott Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, a 2013-ban elfogadott Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiája, valamint a 2020-ig szóló Magyarország

Külkapcsolati Stratégia azonosították és kijelölték a nemzetbiztonsági feladatszabás hangsúlyos elemeit, ugyanakkor a kihívások komplexitása új helyzetet teremtett, amelyben szükségessé vált átgondolásuk döntéshozói szinten is. Ezt segítheti elő értekezésem.

3. A disszertációm egy útkeresés, mivel jelen időszakban nincsenek tiszta nézetek, melyeket tükröztetni lehet. A törvények és stratégiák rendszere nem képes lépést tartani a világ jelenlegi fejlődési ütemével, ezért javaslom a felvázolt tézisek alapján a téma további kutatását.
4. A tanulmány az Osztrák–Magyar Monarchia helyén létrejött négy utódállam szolgálatainak összehasonlításáról szóló két fejezete jó alapot képezhet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem nemzetbiztonsági alap és mesterképzésén, illetve doktori iskolájában oktatott „Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok” tantárgy ismeretek elmélyítésére, valamint iránymutatást adhat a Rendszertudományi Karon megvalósuló „Általános rendészetelmélet, rendészettörténet, nemzetbiztonság és rendészet” kutatási területen e témában. Az Európai Tanulmányok Karon reményeim szerint kiegészítő tananyagként használható a kül- és biztonságpolitikához kapcsolódó tantárgyak oktatása során.
5. Módszertani segítséget nyújthat a dolgozat több ország, régió, illetve válságkörzet nemzetbiztonsági vonatkozású összehasonlításához, egységes elemzéséhez.
6. A disszertációban feldolgozott, megvizsgált és téma szempontjából rendszerezett nagy mennyiségű idegen nyelvű irodalom jelentős tényanyagokat tartalmaz, ezáltal további kutatások bázisává válhat.

A DOKTORJELÖLT TÉMÁVAL KAPCSOLATOS PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

1. *Az elmúlt négy év éwertékelő beszédeinek kül- és biztonságpolitikai kérdései.*
In: Hadtudományi Szemle, 2013. VI. évfolyam 1. szám. 57- 65. old. ISSN 2060-0437.
2. *Szlovákia biztonság- és védelempolitikájának alakulása az elmúlt 20 évben.*
In: Hadtudományi Szemle, 2013. VI. évfolyam 2. szám. 101- 111. old. ISSN 2060-0437.
3. *Gondolatok” A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikai kihívásainak tükrében” című kutatási témához.*
In: Társadalom és Honvédelem, 2013. XVII. évfolyam 3-4.szám. 344-356. old. ISSN 1417-7293
4. *Az állambiztonság és a külpolitika kapcsolata Magyarországon 1945-1990 között.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évfolyam 2. szám. 111-139. old. ISSN: 2064-3756
5. *A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2014. II. évfolyam 3. szám. 88- 101. old. ISSN: 2064-3756
6. *Szélsőséges csoportok, mint nemzetbiztonsági probléma.*
In: Felderítő Szemle, 2014. XIII. évfolyam, 3. szám. 165-191. old. ISSN 1588-242X
7. *Magyarország, Ausztria és Szlovákia biztonság-és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Kelet Európában. I. rész.*
In: Szakmai Szemle 2015, XI. évfolyam 1. szám. 97-119. old. ISSN 1785-1181
8. *Magyarország, Ausztria és Szlovákia biztonság-és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Kelet Európában. II. rész.*
In: Szakmai Szemle 2015, XI. évfolyam 2. szám. 57-81. old. ISSN 1785-1181
9. *A kül- és biztonságpolitika stratégiai kérdései nemzetbiztonsági szempontból az 1990-es években.*
In: Nemzetbiztonsági Szemle, 2015. III. évfolyam 1. szám. 52-81. old. ISSN: 2064-3756
10. *Nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége a nyilvánosság tükrében az elmúlt évtizedben.*
In: Szakmai Szemle 2015, XI. évfolyam 3. szám. 137-161. old. ISSN 1785-1181

11. *A horvát nemzetbiztonsági szféra változásai a külpolitikai folyamatok tükrében.*
In: Felderítő Szemle 2015, XIV. évfolyam 4. szám. 50-70. old. ISSN: 1588-242X
12. *Strategic Culture: The Facets of Foreign Policy and National Security.*
In: Academic and Applied Research in Military and Public Management Science Vol. 14, No. 3 (2015) 299-310. old. ISSN: 2064-0021
13. *Sources of conflict affecting Europe a schematic survey.*
In: Hadtudományi Szemle, 2016. IX. évfolyam 3.szám. 96-114. old. ISSN: 2060-0437.

A DOKTORJELÖLT SZAKMAI-TUDOMÁNYOS ÉLETRAJZA

Név: Benedek Márta

Tanulmányok

2003 – 2006 Budapesti Corvinus Egyetem: külügyi szakértő
1999 – 2002 Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem: biztonság- és védelempolitika szakértő
1992 – 1998 Comenius Egyetem (Pozsony): német-latin nyelvtanár szak

Jelenlegi tanulmányok

2013 – Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola,
Nemzetbiztonság és rendvédelem kutatási terület

Nyelvismeret

Német: felsőfok komplex
Szlovák: felsőfok komplex
Latin: felsőfok komplex
Angol: középfok komplex

Szakmai tevékenység

2006 – Nemzetbiztonsági Szakszerológat

Tudományos konferenciák

- „A haza szerológatában” konferencia: *A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikai kihívásainak tükrében.* 2013. október 25. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem
- „Hadtudomány és a XXI. század” elnevezésű konferencia: *A nemzetbiztonsági rendszer fejlesztésének és korszerűsítésének lehetőségei a XXI. század kihívásainak tükrében Magyarország, Ausztria, Horvátország és a Szlovák Köztársaság stratégiai rendszerének vizsgálata alapján.* 2016. február 24-25. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem

Pályázatok

- II. helyezés a Nemzetbiztonsági Szakszerológat által kiírt tudományos pályázaton: *Az NBSZ stratégiai célkitűzéseinek megvalósítása a jelentkező kihívások tükrében.* 2013.
- I. helyezés a Belügyi Tudományos Tanács, az NBSZ Tudományos Tanács és az AH Tudományos Tanács által kiírt pályázaton: *Magyarország, Szlovákia és Ausztria biztonság- és katonapolitikai nézetei, avagy a biztonság értelmezése Közép-Európában.* 2014.

Előadás

- Kiss Károly Hadtudományi Klub: *Környező országok együttműködési lehetőségei, avagy a szomszédság a titkosszolgálatok között.* 2016. február 25.